

Postanowienie z dnia 6 listopada 1997 r.

III KKO 7/97

Spadkobierca osoby wymienionej w art. 2 ust. 1 lit. b dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jednolity tekst: Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.) ma interes prawny w ustaleniu przez sąd nieistnienia przejścia z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości stanowiącej własność tej osoby.

Przewodniczący SSN: Andrzej Wasilewski, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Andrzej Wróbel (sprawozdawca), przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości Ewa Chałubińska, przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Barbara Podedworna-Mosiewicz.

Kolegium Kompetencyjne przy Sądzie Najwyższym, po rozpoznaniu w dniu 6 listopada 1997 r. na posiedzeniu jawnym sprawy z wniosku Józefa Marka O. i Marii G. o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego pomiędzy Sądem Wojewódzkim w S. i Urzędem Wojewódzkim w S. o ustalenie prawa własności.

p o s t a n o w i ł:

uznać, że właściwym do rozpoznania sprawy Józefa Marka O. i Marii G. o ustalenie nieistnienia przesłanek przejęcia nieruchomości "osada młynarska J." o pow. 22,60 ha położonej w gminie O. na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jednolity tekst: Dz. U. RP z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.) jest Sąd Wojewódzki w S.

U z a s a d n i e n i e

Powód Józef O. domagał się stwierdzenia, że nie było podstaw prawnych do nieodpłatnego przejęcia na rzecz Skarbu Państwa w całości nieruchomości rolnej „osada młynarska J.” o pow. 22,60 ha, położonej w gminie O. Sąd Rejonowy w W.

postanowieniem z dnia 18 sierpnia 1992 r. [...] uznał się niewłaściwym w sprawie „o zwrot nieruchomości” i sprawę przekazał według właściwości Sądowi Wojewódzkiemu - Wydział Cywilny w S. Sąd Wojewódzki w S. postanowieniem z dnia 30 listopada 1992 r. [...] odrzucił pozew powoda „ o ustalenie nieważności decyzji administracyjnej.” W uzasadnieniu postanowienia Sąd stwierdził, że z oświadczeń powoda wynika, że żądanie pozwu zmierza do ustalenia, czy decyzja administracyjna b. Centralnego Zarządu Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w Ł., dotycząca - jak twierdzi powód - konfiskaty gospodarstwa rolnego, posiada nadal moc prawną. Tego rodzaju żądanie nie jest w ocenie Sądu sprawą cywilną, gdyż dotyczy organów administracji i tylko przez te organy może być uwzględnione. Ponadto powód wyraźnie oświadczył, że nie chodzi mu o rewindykację nieruchomości, „ do czego w/w decyzja miałaby charakter prejudycjalny.”

Naczelny Sąd Administracyjny w W. postanowieniem z dnia 21 marca 1997 r. [...] odrzucił skargę Marii G. i Józefa Marka O. na decyzję Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 12 lutego 1996 r. [...] w przedmiocie zwrotu nieruchomości i przyznania odszkodowania. Sąd ustalił, że Starostwo Powiatowe w W. w dniu 25 marca 1949 r. złożyło do Sądu Grodzkiego w W. wniosek o wpis w księdze wieczystej Skarbu Państwa jako właściciela nieruchomości o powierzchni 22,65 ha, położonej we wsi J., powiat W. Starostwo stwierdziło, że nieruchomość ta była własnością Józefa H. - Niemca, przeszła na własność Państwa z mocy art. 2 ust. 1 lit b dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Część nieruchomości w postaci lasu (3,47 ha) znajduje się we władaniu Skarbu Państwa, pozostała część została przekazana rolnikom, którzy otrzymali akty nadania w trybie reformy rolnej lub innych ustaw uwłaszczeniowych i zostali wpisani jako właściciele w księgach wieczystych. W sprawie nie została wydana żadna decyzja administracyjna ani w przedmiocie przejęcia przez Państwo wyżej wymienionej nieruchomości, ani w przedmiocie żądań zwrotu nieruchomości lub ustalenia odszkodowania. Toczyła się tylko korespondencja między Markiem O. a Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, które reprezentuje stanowisko, że nieruchomość przeszła na własność Skarbu Państwa z mocy prawa i nie jest możliwe ustosunkowanie się do roszczeń skarżących w trybie administracyjnym. Wzruszenie aktualnych i uprzednich wpisów w księgach wieczystych mogłoby nastąpić w trybie stosownego postępowania

nia cywilnego.

W ocenie Sądu własność spornej nieruchomości przeszła z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa ze względu na to, że należała do obywatela Rzeszy Niemieckiej (art. 2 ust. 1 lit b dekretu z dnia 6 września 1944 r.). Wniosek Starostwa w W. o wpis prawa własności Skarbu Państwa w księdze wieczystej nie jest decyzją administracyjną, gdyż miał on na celu tylko dokonanie wpisu w księdze wieczystej. Ze względu na to, że złożenie w zbiorze dokumentów i późniejsze wpisy w księgach wieczystych były w istocie tylko rejestracją stanu powstałego z mocy prawa, obalenie tego stanu nie może nastąpić w drodze decyzji administracyjnej, a jedynie w drodze procesu cywilnego i orzeczenia o ustaleniu nieistnienia przejścia nieruchomości z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa. Niezależnie zatem od formalnej niedopuszczalności skargi z braku przedmiotu zaskarżenia (brak decyzji organu administracyjnego i brak podstaw do uznania bezczynności organu), Sąd stoi na stanowisku, że roszczenia skarżących mogą być dochodzone w drodze administracyjnej, ale dopiero po uzyskaniu pozytywnego orzeczenia sądu powszechnego. Skoro jednak sąd powszechny uznaje niedopuszczalność drogi sądowej w zakresie zgłaszanych roszczeń o ustalenie, skarżącym pozostaje wniesienie wniosku do Kolegium Kompetencyjnego przy Sądzie Najwyższym o rozstrzygnięcie sporu negatywnego między organami administracji a sądem powszechnym.

Kolegium Kompetencyjne przy Sądzie Najwyższym zważyło, co następuje:

W sprawie niniejszej wymaga rozważenia, czy istnieje spór o właściwość między organami administracji a sądami w rozumieniu art. 192 § 1 pkt 2 KPA. Jedną z przesłanek powstania takiego sporu jest tożsamość roszczenia (sprawy), którego dochodzi strona w postępowaniu sądowym i postępowaniu administracyjnym. Powód w postępowaniu sądowym domagał się „stwierdzenia braku podstaw prawnych przy nieodpłatnym dokonaniu przejęcia w całości nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa” na podstawie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jednolity tekst: Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13), zaś w pismach kierowanych do organów administracji państwowej żądał zwrotu bądź przyznania odszkodowania za tę nieruchomość. Mimo tej rozbieżności w treści żą-

dań powoda (wnioskodawcy), Kolegium Kompetencyjne przy Sądzie Najwyższym stwierdza, że rozpoznanie wniosku o rozstrzygnięcie sporu o właściwość między Sądem Wojewódzkim w S. i Wojewodą S. jest dopuszczalne. Należy bowiem podzielić pogląd zawarty w uzasadnieniu postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 marca 1997 r. [...], że roszczenia skarżącego o zwrot nieruchomości i przyznanie odszkodowania mogą być dochodzone w drodze administracyjnej, ale dopiero po uzyskaniu pozytywnego orzeczenia sądu powszechnego.

Nie jest trafny pogląd Sądu Wojewódzkiego, jakoby żądanie pozwu zmierzało do „ustalenia nieważności decyzji administracyjnej” b. Centralnego Zarządu Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w Ł. Z treści żądań pozwu wynika, że powód domagał się od Sądu ustalenia, że nieruchomość rolna „osada młynarska J.” o pow. 22,60 ha, położona w gminie O., została przejęta z naruszeniem przepisów dekretu o reformie rolnej. Sąd nie dostrzegł, że zgodnie z przepisem art. 2 ust. 1 in fine dekretu nieruchomości ziemskie wymienione w punktach b,c,d i e przeszły bezzwłocznie, bez żadnego wynagrodzenia w całości na własność Skarbu Państwa. W rozpoznawanej sprawie nieruchomość powyższa przeszła na własność Skarbu z mocy prawa i bez odszkodowania ze względu na to, że należała do obywatela Rzeszy Niemieckiej, na podstawie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu z dnia 6 września 1994 r., nie było zatem konieczne ani dopuszczalne rozstrzygnięcie tej kwestii w formie decyzji administracyjnej. Za decyzję administracyjną nie może być uznany protokół z dnia 16 listopada 1954 r. o przejęciu gospodarstwa, który ma znaczenie jedynie jako urzędowe poświadczenie faktu, że majątek został objęty zarządem państwowym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 1995 r., III CRN 34/95, OSNC 1995 z. 12 poz. 184), ani też wniosek Starostwa Powiatowego w W. o wpis prawa własności Skarbu Państwa w księdze wieczystej, co trafnie podkreślił Naczelny Sąd Administracyjny w uzasadnieniu powołanego wyżej postanowienia.

Należy podzielić pogląd Naczelnego Sądu Administracyjnego, że obalenie stanu powstałego z mocy prawa nie może nastąpić w drodze decyzji administracyjnej, lecz w drodze ewentualnego procesu cywilnego i orzeczenia o ustalenie nieistnienia przejścia nieruchomości z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa. W związku z tym należy przyjąć, że spadkobierca osoby wymienionej w art. 2 ust. 1 lit. b dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej ma interes prawny w ustaleniu przez sąd nieist-

nienia przejścia nieruchomości stanowiącej własność tej osoby z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa.

Biorąc powyższe pod rozwagę Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====